

Quo vadis, Szerbia?

A márciusi uniós csúcson zöldre váltott a lámpa: Szerbia megkezdheti uniós csatlakozási tárgyalásait. Vajon déli szomszédunk lesz-e a huszonkilencedik uniós tagállam, és ha igen, mikor?

*„nem rejti hant, csak vékony rétegben homok.”
(Szophoklész: Antigoné)*

Fásultan vette tudomásul a szerb közvélemény még a számára kedvező brüsszeli politikai döntést is. Szerbia elszegényedő népességét saját, folyamatosan romló életkörülményei, a magas árak, a polgárok eladósodottsága, a rohamosan növekvő munkanélküliség, az akadózó közszolgáltatások, a fiatalok tömeges elvándorlása jobban érdekli, mint az európai uniós csúcspolitikát. Brüsszel - megengedő lépésével - az eddigi szerb kormányzati intézkedéseket és a ragyogó belgrádi kommunikációt honorálta, ami nincs közvetlen hatással Szerbia lakosságának életszínvonalára. Politikai szinten azért a döntés nagy segítséget jelenthet a jelenleg kormányzó, Boris Tadić vezette Demokrata Pártnak a közelgő választásokra. Tadićék alatt azonban rezeg a lécz, mert a 2008-ban kettészakadt, egyes források szerint kettészakított Szerb Radikális Párt Tomislav Nikolić vezette felének reális esélyei vannak a választások megnyerésére, s mint tudjuk, ők csak pár éve lettek az uniós csatlakozás hívei. Fentiek tükrében érthető, hogy az uniós csatlakozást támogatók aránya a lakosság körében alig több mint 40% Szerbiában. Abban talán bízhatunk, hogy az unió is „készül” Szerbiából, mert amit 1991 és 2000 között tudott és tett, az „egyetemi szinten” elégtelen. Ha nincs az USA, élén Clinton elnökkel és vezető diplomatájával, az erős magyar kötődésű Richard C. Holbrooke-kal (1941-2010, Kati Marton magyar-amerikai író-nő férje), még tovább tarthatott volna a balkáni öldöklés.

Ma úgy látszik, hogy a szerbek többet tudnak az unióról, annak mentalitásáról, mint fordítva, mivel a '60-as évektől számolva már a harmadik, több százezres szerb vendégmunkás generáció

él és vállal munkát, éppen az unió döntéseit domináló, vezető nyugat-európai országokban. Súlyos tévedés lenne azt hinni, hogy ezek az emberek mind utcaseprők, segédmunkások, sofőrök, árufeltöltők. Nem. Igen sokan dolgoznak meghatározó és véleményformáló értelmiségi munkakörben és különböző médiában. Közülük a szellemi elit páholyáig is eljutnak egyesek. Ilyen volt a korábbi politikai emigráns, néhai Zoran Đinđić miniszterelnök, aki egyetemistaként Jürgen Habermast hallgatta Frankfurtban és 1979-ben doktorált a Konstanzi Egyetemen. Megállapítható tehát, hogy Belgrádnak minden szinten vannak „tolmácsai”, akik tudnak úgy „fordítani”, hogy az „tessék” az uniós „füleknek”. Így a szerbiai vezetés azt mond(hat)ja, amit Brüsszel hallani akar, miközben konkrét intézkedései mást mutatnak, mást takarnak és mást eredményeznek – otthon. Belgrádnak azonban már most számolnia kell az unió huszonnyolcadik tagállamával, amely 2013 nyarától Horvátország és Zágrábnál senki nem ismeri jobban a Janus-arcú szerb politika elméletét és gyakorlatát.

Hága és Prishtina

A konkrétan 2013 elején meginduló és hosszúnak tűnő csatlakozási tárgyalások időszakára fog esni a három szerb háborús főbűnös: Vojislav Šešelj, Ratko Mladić és Radovan Karadžić prognosztizálhatóan súlyosan marasztaló ítélete, ami a büszke szerb lelkeken ejthet csorbát, válthat ki komoly ellenállást, nagyméretű tömegdemonstrációt, amelybe akár az új kormány is belemehet, az öntörvényű és a szélsőségesek által fölheccelt szerbek esetében. Közeli példa erre - már az uniós tárgyalások finisében járó

horvát csatlakozás esetében - Ante Gotovina tábornok súlyos hágai ítélete, amely az egész horvát közvéleményt fölháborította. Éles kormányellenes tüntetésekre is sor került és nemcsak Zágrábban, hanem még a dalmát tengerparton is (A.G. Tkon, Zadar megye szülőtte). Már a 2011. dec. 9-én aláírt horvát uniós csatlakozás sem használt a dacos szerb (ön)tudatnak, amely még mindig polgárháborúnak tekinti az 1991 és 2000 közötti katonai agressziót. Ez idő alatt Belgrád négy háborút indított - Szlovénia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina és Koszovó ellen - és négy háborút veszített el. Hiába sajátította ki a jugoszláv néphadsereget és használta saját „rendteremtő” pánszerb céljaira, okozván ezzel a második világháború utáni legnagyobb pusztítást Európában. Ezzel a szörnyű évtizeddel vált a maradék ország - mai nevén Szerb Köztársaság - elszigeteltté, kitaszítottá Európában, még akkor is, ha önmagukra áldozatként tekintenek a szerbek. Ezt a helyzetet elsősorban és kizárólag magának és szerboszláv politikusainak, meg annak a kivagyji, kegyetlen és agresszív mentalitásnak köszönheti Szerbia, amely odavezetett, hogy senki, még a macedónok vagy a montenegróiak sem kívánnak velük együtt élni.

A másik neuralgikus kérdés, akármilyen párt vagy koalíció vezeti a belgrádi kormányt, Koszovó kérdése, melynek értelmezéséhez alapadatok szükségesek. Tévútra visz a tükröztetett Trianon-szindróma, mely szerint Koszovó-Metohija a szerbek Erdélye, ugyanis Koszovó területe 10 887 km² (összehasonlításként: Bács-Kiskun megye 8 445,15 km²), míg Szerbia területe 77 474 km². A mintegy 2 milliós koszovói lakosság pedig 92-94%-ban albán, tehát a tények alapján nincs koszovói kérdés. De, ha Koszovó vagy más ügyekben is az önmagát „kiválasztott népnek”(Slobodan Milošević) tartó szerbek szembenéznének önnön hiteles és nem lakkozott, kozmetikázott történelmükkel, láthatnák, hogy a 2008.02. 17-én kikiáltott Koszovói Köztársaság megszületéséért ők és a mindenkori szerb politika tett(ek) a legtöbbet. Az oszmán megszállás és birodalom ideje alatt 1690-ben III. Arzenipeki (szerbül Peć) patriarcha vezetésével harmincezer szerb család (200 ezer fő) áttelepül a Magyar Királyság területére. Így önként adják föl Rigómezőt (Kosovopolje), amit 1913-ban (Lon-

doni Konferencia) csatolnak a jó étvágyú Szerbiához, s ez az a pillanat, ami után megindul az albánok folyamatos üldözése és irtása (támadások és kitelepítések, memorandumok és jogfosztás, gúnyolódás és lenézés), függetlenül attól, hogy a délszláv állam királyi vagy kommunista diktatúra-e. Milošević még ezt is tudja fokozni, nyílt katonai-rendőri agressziót indít 1999-ben a „számára oly kedves” tartomány ellen, amit a világ, élén az Amerikai Egyesült Államokkal már tényleg nem nézhetett tétlenül Európa szívében. Mára a független Koszovót nyolcvannyolc ország, a huszonhét uniós államból huszonkettő (köztük hazánk) ismerte el, tagja a Világbanknak és a Valutaalapnak, illetve az EU hallgatóságos és az USA gyakorlati engedélyével euró(!) a fizetőeszköze. Beszédese a Koszovót el nem ismerő uniós országok sora is: Spanyolország, Ciprus, Görögország, Románia és Szlovákia. Mintha ezen országokban is lenne még teendő a kisebbségek jogállásának ügyében!

Brüsszel nyomtatékos „kérésének” megfelelően azonban Belgrád megkezdte a párbeszédet Prishtinával és kijelölte a szerb tárgyalóküldöttséget. A tárgyalások párhuzamosan zajlanak majd Szerbia (fejezetenkénti) uniós felvételi tárgyalásával. Irányuk - úgy, mint Zágráb esetében - csak egy lehet: képviselő, képviselő, konzulátus, követség, nagykövetség, ezzel a kölcsönös és teljes elismerés.

Budapest

Magyarország közvetlenül is érintett a két eltelt kemény, embert próbáló évtized alatt majdnem megfélemlődött délvidéki (vajdasági) magyarság okán Szerbia uniós csatlakozásában. Budapest kénytelen volt a közelmúltban meglebegtetni a vétő lehetőségét is, mert Belgrád olyan kirekesztő kárpótlási törvényt hozott, amely kollektív bűnösnek nyilvánította a helyi magyarságot, ezzel kizárva a kárpótlásból. Csak Budapest erélyes fellépésére volt hajlandó a skupština (szerb parlament) ezen változtatni, s egy újabb törvénnyel tette lehetővé a délvidéki magyarok kárpótlását is. Sokan bírálják ezt az eljárást, mert napjainkban mindkét törvény hatályos, mivel az elsőt nem vonták vissza a szerb törvényhozás. Jogi szakmai körök pedig azt hangsúlyozzák, hogy a törvénynek nincs végrehajtási utasítása és „nyoma” a

szerb költségvetésben, amely végrehajthatóságát teszi kétségessé. Így volt ez korábban is, például a nemzeti tanácsokról szóló törvényt már az ezredforduló után megalkotta a szerb parlament, de ezek, köztük a VMSZ (Vajdasági Magyar Szövetség) által vezetett MNT (Magyar Nemzeti Tanács) is csak két éve kezdhetette meg munkáját, erősen alulfinanszírozott helyzetben, évtizednyi késés után.

Ha Szerbia az unióhoz kíván csatlakozni, akkor annak alapértékeit, erkölcsi normáit, amelyek a görög civilizációban gyökereznek, is magáévá kell tenni. Szophoklész már a Krisztus előtti V. században örökérvényűvé tette drámájában, az Antigonéban, hogy a halottakat el kell temetni. Szinte hozzá kapcsolódik a kitűnő költő Nagy Gáspár sora: „a gyilkosokat néven nevezni!”. Mert azért az mégsem járja, hogy a szerb-jugoszláv partizánok által 1944/45-ben brutális kegyetlenséggel meggyilkolt ártatlan délvidéki magyarok, a borzalmas-barbár tettek elkövetése után majdnem hetven évvel még mindig temetőárkokban, útszéli horgosokban, döngutakban, betonlapok és buszmegállók alatt fekszenek. Napjainkban hatvan tömegsír van a Vajdaságban, amely magyar áldozatokat rejt, és ha a hozzátartozók, leszármazottak keresztekét vagy síremléket állítanak, azt a vandálok azonnal kidöntik vagy festékekkel és bélsárral összekeník. Büntetlenül, mert megtehetik.

2009. október 19-én a Boris Tadić–Sólyom László államfői megállapodáskor fölcsillant a remény, hogy ez a nyitott kérdés a Szerb és a Magyar Tudományos Akadémia által kijelölt történész vegyes-bizottság segítségével hamarosan rendeződik, de bő két év elteltével már látszik, hogy a kutatásnak évek múlva sem lesz vége, miközben a becsület fogy. A végtisztesség megadását és a bocsánatkérést nem lehet tanácskozásokkal, konferenciákkal, ígéretekkel, statisztikákkal, adatbázisokkal pótolni. Ebben az esetben beállt az a helyzet, amit a híres amerikai író,

Nortcote Parkinson úgy fogalmaz meg, hogy „a halogatás a tagadás legveszélyesebb formája”. Esetünkben természetesen nem Budapest halogat, ahol teljes politikai-társadalmi konszenzus van abban, hogy ezt az ügyet Belgrádnak kell sürgősen rendeznie. Mint ahogy abban is, hogy Szerbia a külső mellé kezdje meg a belső integrációt is, megszüntetve azt a feszültséget, amit a kizárólag Vajdaság területére betelepített boszniai, koszovói és egyéb, eufemisztikus kifejezéssel élve más kultúrájú szerbek okoznak, fő célpontként a dél-bácskai kisváros, Temerin magyarjait zaklatva, megfélemlítve lelkiileg és fizikailag egyaránt.

Sajnos, ezen problémák belátható időn belüli megoldására nincs esély, mert Szerbiában május 6-án parlamenti választásokat tartanak, s már hetek óta röplapok és óriásplakátok borítják el az országot Szabadkától Nišig. A magyarok lakta körzetekben még inkább, követvén a nagy-szerb, radikális Nikola Pašić (1845-1926) első királyi miniszterelnök taktikáját, mely a nemzeti-ségi választók elszívására irányult. Az új parlamentnek június 9-ig kell összeülnie, a kormánynak meg szeptember 8-ig megalakulnia. Ezen időszak alatt a szerb csúcs-pártpolitika önmagával lesz elfoglalva. Milovan Đilast parafrázálva az „új osztály”-t nem érdekli, hogyan érzi magát szülőhelyén a délvidéki magyar kisebbség, sőt, több esetben még az sem, hogy a többség.

Epilógus:

Március idusán a világ magyarsága ünnepelt. A szerbség döbbenet emlékezett. 2003. március 12-én ölték meg Belgrádban Zoran Đinđić fiatal szerb miniszterelnököt. Március 15-én temették. Akkor, megrendülten, a Magyar Nemzet hasábjain, egy lapoldalas írásban hajtottam fejet Đinđić előtt. Cikkem záró sora: „Zoran Đinđić jó politikus volt. Az elmúlt tizenkét év legjobb szerb politikusa.”

Ma Ő és szelleme hiányzik, de nagyon!